

FAVQULODDA VAZIYATLARDAN OGOHLANTIRISHDA ZAMONAVIY AXBOROT TIZIMLARINING FUNKSIONAL O'RNI

Iskandarova Shoxista Ozadovna

*Toshkent axborot texnologiyalari universiteti masofaviy ta'lim markazi
yetakchi mutaxassisi*

iskandarovashoxista400@gmail.com

<https://orcid.org/my-orcid?orcid=0009-0002-5202-8964>

Annotatsiya: Ushbu maqolada Favqulodda holatlarda zamonaviy axborot tizimlari yordamida odamlarni ogohlantirishdagi vazifalari haqida mulohazalar yuritilgan.

Kalit so'zlar: Favqulotda vaziyatlarda axborot tizimlari, texnologiyalar, obyektlar, signallar.

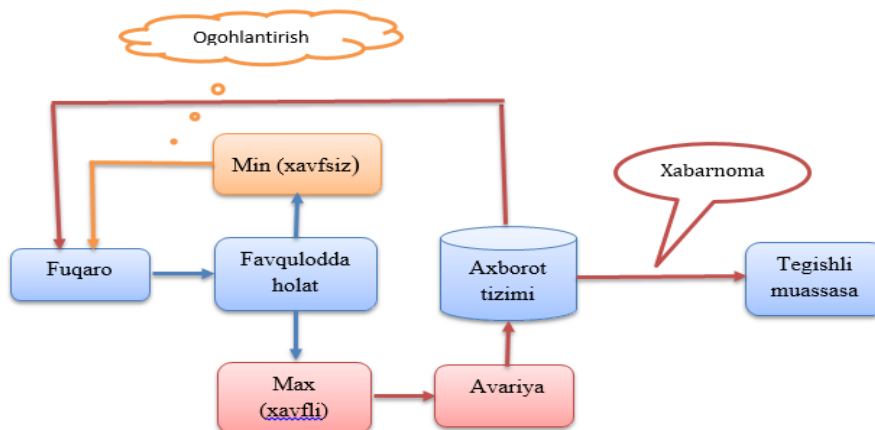
Bugungi kunda zamonaviy axborot tizimi va texnologiyalarining rivojlanishi favqulodda vaziyatlarda insonlarni ogohlantirish tizimlarini mukammallashtirmoqda. Ushbu zamonaviy tizim va texnologiyalar bilan yanada aniqroq ko'rsatmalar berish samarali hisoblanib, ko'pgina zararlantirishlar, talofatlar, avariya va o'limlarning oldini olishga yordam bermoqda. Bu tizimlar favqulodda vaziyat haqida odamlarni xabardor qilish bilan birga, favqulodda vaziyat oqibatlarini yumshatish uchun nima qilish kerakligi haqida aniq ko'rsatmalar berish mumkin. Bundan tashqari, ushbu ko'rsatmalar hatto o'sha odamlarning o'ziga xos va noyob holatlariga moslashtirilgan bo'lishi mumkin. Misol uchun, tog'li hududlarda favqulodda holat yuzaga kelish ehtimolligi bashorat qilinganda fuqarolarga MCHS sms tizimi orqali ogohlantirish yuboriladi. Shunday qilib, favqulodda xizmatlar xabarlarini qabul qilish va xavfsizlikka erishgan foydalanuvchilarni hisoblash haqida tushunchaga ega bo'lishi mumkin.

Favqulodda vaziyatlarda ogohlantirishda axborot tizimi va texnologiyalaridan foydalanilib, u ham jismoniy shaxslar, ham shaxslar guruhlarida o'rtasida favqulodda ma'lumotlarning bir tomonlama va ikki tomonlama aloqasini qo'llab-quvvatlash uchun tashkil etiladi. Ushbu tizimlar odatda signal chiroqlaridan matnli xabarlar, jonli efir, video oqimlari, favqulodda vaziyatlarda aloqalarni optimallashtirishga mo'ljallangan yagona axborot tizimini shakllantirish uchun bir nechta turdagi qurilmalar orqali ma'lumot uzatish uchun mo'ljallangan. Odatda bir yo'nalishda favqulodda ma'lumotni yetkazib beradigan favqulodda xabar berish tizimlaridan farqli

o'laroq, favqulodda axborot tizimlari odatda bir nechta tomonlar o'rtasida ma'lumotni boshlash va qabul qilish qobiliyatiga ega. Ushbu tizimlar ko'pincha kirish qurilmalari, sensorlar va chiqish aloqa qurilmalaridan iborat. Shu sababli, ma'lumotlarning kelib chiqishi turli manbalar va joylardan sodir bo'lishini aniqlab, tizim bu ma'lumotni bir yoki bir nechta maqsadli auditoriyaga tarqatadi[1].

Favqulodda xabar berish tizimi - bu sodir bo'layotgan yoki kutilayotgan favqulodda vaziyat tafsilotlari bilan bir yoki bir nechta odamlar guruhiga xabarlarni bir tomonlama tarqatish yoki uzatishni osonlashtiradigan usullar to'plami hisoblanadi.

Favqulodda axborot tizimlari ko'pincha bir xil xabar berish xizmatlarini taqdim etadi yoki birlashtiradi, lekin ikki tomonlama aloqani ham o'z ichiga oladi, bu esa Favqulotda vaziyatlar xodimlari, jabrlangan odamlar va birinchi javob beruvchilar o'rtasidagi aloqani osonlashtirishga imkon beradi. Axborot tizimining yana bir ajralib turuvchi tomoni shundaki, u xavf darajasi ortayotgan favqulodda vaziyat va ko'rilishi mumkin bo'lgan ob'ekt harakatlari (tanib olish, oraliq masofalarni o'lchash, xavfning maximum yoki minimumligini aniqlash) to'g'risida batafsil ma'lumot berish qobiliyatini nazarda tutadi. Holbuki, bu "xabarnoma" favqulodda vaziyatning sodir bo'lish extimolligining ortishi va sodir bo'lgan avariya haqida ma'lumotlarni tegishli fuqaroga yoki muassaga yagona axborot tizimi orqali jo'natadi.

1-rasm. Favqulotda holatda fuqarolarni ogohlantirishda axborot tizimining funksional sxemasi

Turli xil sharoitlarda turli yo'llar bilan foydalaniladigan tegishli tizimlar to'plami mavjud bo'lganligi sababli, favqulodda axborot tizimlaridan foydalanadigan yoki ularga muhtoj bo'lgan ob'ektlar orasida o'z sohasiga tegishli va umumiy holatda ishlatiladigan ko'plab axborot tizimlari mavjud.

Favqulodda vaziyatlar aloqa jarayonlariga ko'pincha favqulodda bo'lmagan holatlar talablaridan sezilarli darajada farq qiladigan talablarni qo'yadi. Favqulodda vaziyatlar tez-tez favqulodda axborot xizmatlarini ko'rsatadigan tizimlardan yuqori unumdorlik va moslashuvchanlikni talab qiladigan kuchayib borayotgan va rivojlanayotgan voqealarni o'z ichiga oladi. Xabarlarining ustuvorligini aniqlash, aloqani avtomatlashtirish, tezkor xabarlarini yetkazib berish, aloqani tekshirish yo'llari va boshqa imkoniyatlar ko'pincha har bir favqulodda vaziyat uchun talab qilinadi. Favqulodda vaziyatlarda aloqa imkoniyatlarining yetarli emasligi eng yaxshi holatda noqulay va eng yomon holatda halokatli oqibatlariga olib kelishi mumkin[2,3].

Har qanday zamonaviy favqulodda axborot tizimining aniq zarur atributi nafaqat favqulodda vaziyat haqida xabar berish, balki favqulodda vaziyatga qanday munosabatda bo'lish bo'yicha aniq va amaliy ko'rsatmalar berish qobiliyatidir. Simsiz texnologiyalar bo'yicha reabilitatsiya muhandislik tadqiqot markazi tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda, xabarnomaning dastlabki shaklidan qat'i nazar, chora ko'rishdan oldin ikkinchi darajali shakl zarurligi aniqlandi. Bu aniq va qisqa ko'rsatmalar berish bunday ikkilamchi tekshirishga bog'liqlikni kamaytirishi mumkin bo'lgan muhim kuzatishni qo'llab-quvvatlaydi; va shunday qilib, ko'rsatmalar berish favqulodda favqulodda vaziyatda hayotni saqlab qolishi mumkin[4].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. ["Emergency Communication System"](#). *Campus Safety*. Willamette University. Retrieved 4 April 2012.
2. ["Cellphone networks overwhelmed in blast aftermath"](#). *The Boston Globe*. Retrieved 2018-07-27
3. *Wireless Emergency Communications Project*. Rehabilitation Engineering Research Center for Wireless Technologie
4. ["AlertMedia Improves Emergency Management with the Launch of Event Pages: Connecting People with Critical Information in Real-Time"](#). Retrieved 2018-07-27.